మూడు రోడ్ల కూడలి

నిఖిలేశ్వర్

సువిశాలమైన మైదానం.

ఎదురుగా పొడవుగా వరసగా కొండలు. ఆకాశంలోనేమో ఎర్రగా మండుతున్న సూర్యుడు. సెగలు కక్కుతూ నిప్పులు రాలుస్తూ పెద్ద గుండు లాంటి సూర్యుడు.

నేను మరికొంత మంది మిత్రులతో ఆ మైదానంలో పచ్చగడ్డిపై నడుస్తున్నాను.

హఠాత్తుగా ఆ మండే సూర్యుడు భగ్గుమని నిప్పులు కక్కుతూనే చరచరా ఒక వైపుకు దూసుకపోయాడు. తోచ ముక్క రాలి పోయింది. చీకటి కమ్ముకోడం మొదలైంది. మబ్బులేమో రేసు గుర్రాల్లా పరుగు లంకించుకున్నాయి. ఉరుములు... మెరుపులు, అగ్ని కురుస్తున్నట్టు ఎర్రని లావా లాంటి వాన చినుకులు, దూరంగా వున్న ఇళ్ళన్నీ కదిలి పోతున్నాయి.

మేమంతా పరుగు ప్రారంభించాము.

ఎక్కడో వందలమైళ్ళ దూరంలో వున్న మా ఇల్లు మనసులో మెదిలింది. దగ్గరగా ఎగిరి వెళ్ళే సరికి గోడలన్నీ అట్టముక్కల్లా రాలి కింద కూలి పోతున్నాయి. కూలిన ఇళ్లలోని కుటుంబాలను కాపాడాలని ప్రయత్నిస్తున్నాము.

అటు ఇటు పరిగెడుతుండగా... నేను ఒక్క దాన్ని ఒక ఇంటి చివరిగా వెళ్లి వెనక తలుపు తెరిచాను మెల్లిగా గబాలునా ఒకడు వింత నిప్పులాంటి కళ్లతో నాకు దూసి నా మీదికి రాబోతున్నాడు... ...పెద్దగా అరిచి కళ్లు తెరిచి చూసాను చుట్టూ నా గదిలో కల చెదిరి పోయింది.

ఈ ఉదయమే మళ్ళీ ఇలాంటికల వచ్చి నా మనస్సునంతా విషాదంతో నింపి వెళ్ళింది.

నా హాస్టల్ గదిలోనే మంచంపై నుంచి లేచి నిలుచున్నాను. కిటికీ దగ్గరగా వెళ్ళి వెలుపలికి ఆ సిల్వర్ వోక్ చెట్లపైకి చూపులు మళ్లించాను.

తెల్లారే అలా నా మనస్సునంతా చింద వందర చేసి వెళ్లిన ఆ భయంకరమైన కల కాదు కాదు, విచిత్రమైన కల వల్ల తిరిగి రాకేష్ జ్ఞాపకాలు మెరవ సాగాయి.

రాకేష్ ఇప్పుడు లేడు.

మనసారా సర్వస్వంగా ప్రేమించి స్నేహ మూర్తిగా ఆరాధించిన నా నేస్తం రాకేష్ వెళ్ళిపోయాడు నాకు అందకుండా...

నా ప్రశ్నలను నా అనుమానాలను లెక్క చేయకుండా తన మానాన తాను ఉద్యమంలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

ఆచరణ లేని వుత్తుత్తి ఆలోచనలన్నీ వ్యర్థమేనన్న రాకేష్ "ఎన్ కౌంటర్"లో చనిపోయాడు.

నేను మాత్రం ఇలా అతని జ్ఞాపకాల్లో అకస్మాత్తుగా వచ్చే కలల్లో సజీవంగానే "ఎన్‌కౌంటర్"లకు గురవుతూ వుండిపోయాను.

ఈ ఉదయం హాస్టల్ లోంచి బయటికి వచ్చేసాను.

ఆర్ట్స్ కాలేజిలో నా పి.జీ. క్లాసు ఎగ్గొట్టి క్లాస్‌మెట్ రజనితో లైబ్రరీ వైపు నడుస్తున్నాను.

ఈ యూనివర్సిటీలో నడిచినప్పుడల్లా మనస్సు అనాయసంగానే ఎటు చూసినా చెట్లుగా ఊగే కొమ్మల్లా నిశ్శబ్దంగా రాసుకునే పొదల్లా ఎంత నివారించినా చుట్టు ముట్టి ఆరాట పెడుతుంది.

లైబ్రరీలోకి వెళ్లి ఒక మూల పుస్తకం తెరిచి కూచున్నాను. ఏదో చదవాలనే వ్యర్థ ప్రయత్నం. ఆ పుస్తకం పుటల్లో రాకేష్ కనపడుతున్నాడు... ...ఆ జ్ఞాపకాలే మళ్లీ... ఆ రోజు వర్సిటీ షాపింగ్ సెంటర్ అనే ఒయాసిస్‌లో టీ తాగి మేమిద్దరం బయలుదేరాము. సూటిగా పరచుకున్న రోడ్లను వదలి పెట్టాము.

రోజూ నడిచే ఆ రోడ్లే ఒక్కోసారి విసుగు తెప్పిస్తాయి. కూలిన కొమ్మలు పుట్ పాత్‌లపై వరసగా శవాల్లా పేర్చారు పని వాళ్లు. యూనివర్సిటీ సొత్తు మరి ప్రతి పూచిక పుల్లా లెక్కలోకి రావలసిందేనట!

"తెల్ల ఏనుగుల్లాంటి డిపార్ట్ మెంట్‌లపై ఎన్ని లక్షలు తగిలేసిన సాధించే ప్రయోజనం? పచ్చిక బీళ్ల వంటి చిన్న చిన్న స్కూళ్లను ఆదుకునే నాథుడెవడీ దేశంలో?" అని రాకేష్ ప్రశ్నించేవాడు.

పిల్లబాట వెంబడి సాగి పోతున్నాము. కొబ్బరి తోటలోంచి చీలుతూ పోయిన ఆ సన్నని దారి నీటి పాయలా మమ్మల్ని లాక్కెళ్లి పోయింది.

మెలికలు తిరిగిన ఆ దారిలో మలుపు తిరిగాము.

హుటా హుటిన పరిగెత్తిన ఉడుత... గంతేసి వెళ్ళి పోయిన తొండ... కొమ్మలపై పక్షుల సవ్వడి.

ఒక చిన్నమ్మాయి ఆ షార్ట్-కట్ పిల్ల బాటలో ఎలాంటి భయం లేకుండా ఒక్కతే మామిడి కాయల కోసం రాళ్లు విసరి కొడుతోంది చెట్ల పైకి.

అడవి కాదు ఇది అయినాఅక్కడ ఆ ప్రదేశమంతా అడవిలానే వుంది. కనుచూపు మేర ఎటు చూసినా చెట్లే వందలాది చెట్ల మొండెల్లాంటి లావాటి ఎత్తైన మొద్దులే... పైకి దృష్టి సారిస్తే వెలుగు సోకని ఆకులు... సూర్యుని కిరణాలు చొచ్చుకొచ్చే అవకాశమే లేదు.

లోయలా ఏర్పడి పోయిన పెద్ద కాలువ పారే ప్రదేశం... ఇప్పుడేమో అసలు నీళ్ళు లేవు... వానాకాలం ఇటు రాలేము.

మేమిద్దరము అలా నడిచే వాళ్లము చేతులు పట్టుకున్నా రాకేష్ ఆ చెట్ల నిశ్శబ్దం మసక వెలుతురులో అల్లరేం చేసే వాడు కాదు. సాగుతున్న చదువు... పెరుగుతున్న వయస్సు... పెనవేసుకుంటూ పోతున్న ప్రేమ... ఇక్కడ ఎవ్వరూ వెనకబడి అల్లరి పెట్టేవాళ్ళ లేరు. ఎప్పుడైనా ఎవరైనా ఎదురైతే అలా మమ్మల్ని చూసి తమ దారిన తామునడచి వెళ్ళి పోయేవారు.

ఆ చీలిన సన్నదారి లోంచి బయటికి వచ్చేసాము. ఎదురుగా చతురస్ర ఆకారాల అందం లేని కాంక్రీట్ బిల్డింగ్‌లు...

రాకేష్ ఇదే క్యాంపస్‌లో టెక్నాలజీ హాస్టల్‌లో వుంటాడు.

వీలున్నప్పుడు ఇలా దారిలో కలసి కబుర్లు చెబుతూ నడిపిస్తూ తీసుకెళ్ళి పోతాడు.

మా యూనివర్సిటీలోని మూడు రోడ్ల కూడలి ఒకటా రెండా ఏ పక్కకు వెళ్లినా మూడు దారులను కలిపే ఒక జంక్షన్ ఎదురవుతుంది.

అలాంటి కూడలి దగ్గరికి వచ్చినప్పుడల్లా రాకేష్ నన్ను నిలబెట్టి ప్రశ్నించేవాడు.

"రమా! నువ్వు నేను ఈ "ట్రై జంక్షన్"లో నిలుచున్నాము.

ఒకదారి అటుదూరంగా చెట్ల మధ్యకు ప్రకృతి వాడిలోకి రెండో దారి ఇటు జనారణ్యంలో సుఖాల వేటలోకి మూడో దారి ప్రజా విముక్తి పోరాటంలోకి కమాన్! ఏ దారి ఎన్నుకుంటావో తేల్చి చెప్పేయ్!"

నేను నవ్వి వూరుకునే దాన్ని.

మరో రోజు మిట్ట పల్లాలు దాటి రోడ్డెక్కాము. మా లోకంలో, మా ఇద్దరి దేహాల వేడి వాసన అలా లాక్కెళ్లి పోతోంది.

పక్క నుంచి వెడుతున్న వాహనాల ధ్యాస లేదు. మనుషుల చూపుల లెక్కలేదు.

సరస్వతి నగర్ కొత్త కాలనీలోని నిర్మానుష్యమైన దారి వెంబడి నడుస్తున్నాము.

మరో పక్క నుంచి ఉవ్వెత్తున విరుచుక పడబోతున్నట్టు పుబ్బుల కెరటాలు.

ఆకాశం కాస్తా దూరంలోనే భూమిని కావలించుకుంది.

ఆ దిగంతం పక్కనే మా కాళ్లు నడచి వెడుతున్నాయి. కొంచెం దూరంలో ఎటు చూసినా కూలిన గోడలు మైదానంలో ఏవో శిథిలాల అవశేషాలు కాదు అవి కూల్చబడిన పాత ఇళ్లు.

పక్కనే ఎన్నో గుడిసెలు, పేదరికానికి సజీవ చిత్రాలు.

వీటికి మాతో నడిచి వస్తున్న ప్రకృతి దగ్గర సమాధానం లేదు. తరతరాలుగా అడవుల్లోంచి నదీ తీర ప్రాంతాలకు వలస వచ్చేసిన మనుషులు ఇలా విస్తరించి విస్తరించి అడవుల్ని మైదానాలుగా మార్చుకుంటూ పోయారు.

మారిన మైదానాల్లో అప్పుడు మొదలైంది బలవంతుడికీ బలహీనుడికీ ధనిక పేద అనే వ్యత్యాసాల సమరం.

"ఈ వర్గ కలహాన్ని పరిష్కరించే ప్రజాస్వామ్యం ఇప్పటికీ వున్న వాడికే ఊడిగం చేస్తుంటే ప్రకృతి ఏం చేయగలదు?" అని రాకేష్ ఎదురు ప్రశ్న వేసేవాడు.

మరో దారి దగ్గర మలుపు తిరిగి ఇటువైపుగా నడచి వచ్చేస్తున్నాము. సూర్యుడు ఎరుపునంతా చిమ్మి క్రమంగా వెండి వెలుగులోకి మారి పోయేవాడు. మాతో నడుస్తూనే పరిసరాల వెంబడి మారి పోతున్నది ప్రకృతి.

ప్రెస్ రోడ్డుపై అప్పుడు మరీ నిర్మానుష్యంగా వుంది!

పక్కని పొదల్లోంచి అటు ఇటూ చూస్తూ ముంగీస రోడ్డు మీదికి వచ్చింది. మేము అలా నిలబడి చూస్తుండి పోయాము. గబ గబా నడుస్తూ రెండో వైపున్న యూకలిప్టస్ చెట్ల మధ్య మాయమై పోయింది. ఏ పాము వేటలో వుందో ఏమో ఆ ముంగీస?

ఆకాశం రంగు మారిపోయింది. వెలుగు నీడలసయ్యాటలగిపోయింది.

మా ఇద్దరి నడక మాత్రం అలా సాగి పోతూనే వుంది. మా మధ్యనే ఎప్పుడూ నడిచే ప్రకృతికి అనుమానం వేసి వుండొచ్చు. "ఏదో ఒక చెట్టు పక్క కూచుని ముద్దు ముచ్చటలాడకుండా ఇలా ఏమిటి కాళ్లు పీకేస్తుంటే...!"

రాకేష్ పక్కన వుంటే నాకూ, అలాగే అతనికి ఇలా సాయంత్రాలు దూరానికి నడిచి పోవడంమామూలే! కూచుంటే కదా అలసట తెలిసేది?

మా అమ్మాయిల హాస్టల్ బయట సాయంత్రాలు బాయ్ ఫ్రెండ్స్ వచ్చి గర్ల్ ఫ్రెండ్స్‌ను కలసి పోతుంటారు. కొందరు అలా దూరంగా వెళ్లి యూనివర్సిటీ చెరువు గట్టున కూచుని కబుర్లు చెప్పుకుంటారు. మాకు ఇలా నడచి వెళ్ళడం సరదా!

ఇప్పుడు ప్రకృతి మా వెంటే మసక వెలుతురు లోంచి చీకటిలా మారి పోయింది.

చుట్టూ విపరీతంగా గాలిహోరు! చెట్లు పిచ్చి పట్టినట్టు పూనకంతో వూగి పోతున్నాయి.

రోడ్డు పక్కనే వున్న కల్వర్ట్‌పై బ్రిడ్జి గోడపై ఇద్దరు కూచుని వున్నారు. దగ్గరగా నడుస్తూ చూస్తే ఇద్దరు యువ దంపతులు ((పేయసీ ప్రియులేమో మరి చెప్పలేం!) ఒకే శాలువా కప్పుకొని ఆ గాలిలో వెచ్చగా దగ్గరగా కబుర్లాడుతున్నారు. అతనికి అందమైన చిన్న గడ్డం, తెల్లగా నాజుగ్గా వున్న ఆవిడ... అలా వాళ్ళిద్దరి ప్రపంచంలో వాళ్లు!

ముందుకు అంటే ఇప్పుడు వెనక్కి హాస్టల్‌కు తిరుగు ప్రయాణంలో వున్నామన్న మాట... ఇంకా ఆలస్యమైతే మా హాస్టల్ వార్డన్ లేని పోని ప్రశ్నలన్నీ అడిగి ప్రాణం తీస్తుంది.

మూడుదారుల కూడలికి చేరుకున్నాము. పక్కనే గుడిసె కొట్టులో టీ అమ్ముతారు. ఈ గుడిసె కొట్టులో మణెమ్మ టీ తయారు చేస్తుంది. పక్కనే వున్న సుబ్బయ్య మీద ఏవో కేకలు వేస్తోంది.

సుబ్బయ్య కాస్సేపు విని అన్నాడు "ఇక చాల్లేవే నీ అరుపులుమణెమ్మ!"

మణెమ్మ సుబ్బయ్య అసలు భార్య కాదు, అతని మొదటి భార్య, ఇద్దరు పిల్లలు ఉప్పల్ ఊళ్లో వుంటారు విడిగా... మరిక్కడేమో ఇతను ఈమెతో అలా స్నేహంగా కలసి మెలసి వుండిపోయాడు. అందరేమో "వుంచుకున్నావిడ" అని వెక్కిరింతగా అంటారు. కాని సుబ్బయ్య ఎప్పుడూ ఆమెని మర్యాదగా 'మణెమ్మ' అని ప్రేమగా పిలుస్తాడు.

పెరుగుతున్న చీకటితో బాటు మేము మరింత వేగంగా ముందుకు నడచి వెడుతున్నాము. మళ్ళీ మూడు దారుల ముడులే తప్ప నాలుగు రోడ్ల చతుర్రస్రాళ్ళు కనపడనే లేదు.

ఆ మూడు రోడ్ల కూడలిలో బస్సు కోసం పడిగాపులు పడుతు కూచున్న కూలీలు. దినమంతా రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొని పొట్ట కూటి కోసం శ్రమించే వీళ్ల రాత్రి ఒక్కో సారి బస్సు దొరక్క నకనకలాడే ఆకలితో ఇంటికి వెడుతుంటారు. వరుసగా రోడ్డు పక్క మసక వెలుతురులో అలా అలసటగా ముడుచుకొని కూచున్న ఆ మనుషుల దగ్గర ప్రతి వొక్కడి దగ్గర ఖాళీ సద్ది గిన్నెలు.

పిల్లలు పెద్దలు ఆడ మగ అనేక మంది అలా రోజు పది కిలో మీటర్ల దూరంలో వున్న ఊళ్లో నుంచి పనికి వస్తుంటారు. ముఖ్యంగా యూనివర్సిటీలో సిబ్బందికి కట్టే క్వార్టర్లకు కాయ కష్టాన్ని అందించి ఆకారాన్ని ఇచ్చే వీళ్ల ఇలా జీవితాంతం ఇదే విధంగా బతికేస్తుంటారు. ఎదుగు బొదుగు లేని జీవితాలతో తమకిదే ప్రాప్తమని తృప్తి పడతారు.

కొందరు పిల్లలు రోజూ తమ టిఫిన్ క్యారియర్లతో తమ తోటి పని కుర్రాళ్ళతో సైకిళ్లపై వెడుతుంటారు. బాల్యం నుంచే అన్నం కోసం అగచాట్లు ప్రారంభం వీళ్లకు.

మా హాస్టల్‌లో పని చేసే సపని కుర్రాడు పోచయ్య వయస్సు 14 సంవత్సరాలు. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ అలసటగా లేకుండా చెప్పిన పనల్లా చేస్తూ వెళ్ళి పోతుంటాడు. ఇతనికి చదువు అక్కర లేదా? అయినా ఎవరు చదివిస్తారు? కాలు విరిగి మూలపడిన తండ్రి కూలి చేసే తల్లి, ఇద్దరు చెల్లెళ్లు బతకాలంటే పోచయ్య కూడా పని చేయాలి. ఏదో సంపాదించి ఇవ్వాలి.

అతని భవిష్యత్తుకు ఈ పరిధి లోనే సీలు పడిపోయింది. పెద్ద వాడై పెళ్ళి చేసుకొని మళ్ళి తన తండ్రి లానే తాను ముసలి వాడై మరి కొందరు పని కుర్రాళ్ళ తండ్రిగా...

మా ప్రొఫెసర్‌ను ఈ దేశంలోని బాల కార్మికుల గురించి పేదరికం గురించి అడిగితే "మరి పని చేసే వాళ్లు వుండవలసిందేకదా! సరి సమానత్వం ఎలా సాధ్యం ఎక్కడైనా? ఇక పేదరిక మంటావా నా స్థాయిలో నా అవసరాలు తీరక నేను పేదవాణ్ణే!" అని చాలా సీరియస్‌గా తన సొంత ఫిలాసఫీలో మధ్య తరగతి నుంచి పైకి లేచిన తమ స్థాయి మనుగడ దృష్టితో అనే వాడు.

రాకేష్ ఇది విని కోపంగా తిట్టేవాడు. "బాస్టర్డ్స్! ఈ మెదడు నమ్ముకుని బతికే 'ఉపన్యాసకుల'కు తను ఇల్లు పెళ్ళాం, పిల్లలు, స్కూటర్లు లేదా కార్ల పెట్రోలు ధ్యాస తప్ప మరోటి వుండదు!"

టంగ్... టంగ్... టంగ్... లైబ్రరీ గోడ గడియారంలోంచి గంటల చప్పుడు మళ్లీ వర్తమానంలోని క్షణాల మీదికి ధ్యాసను మళ్ళించింది.

రాకేష్‌కు వర్తమానంలో ఏదో ఒకటి చేయాలనే పట్టుదల వుండేది. ఫలితం ఎలా వున్నా ఆచరణ ముఖ్యమనే మొండి వాదన అతనిది.

చివరి సారి కలసినపుడు రాకేష్ దృఢ నిశ్చయంతో చెప్పిన మాటలు ఇప్పుడు చెవుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి.

"ఈ దేశంలో కూడా శ్రామిక విజయం ఏ నాటికైనా తప్పదు! ఆ ఆశయం కోసం ఇప్పుడు రక్త తర్పణ చేయ వలసినా వెనుకాడేది లేదు"

అప్పుడే నేను, మా మిత్రులు రాకేష్‌ను అంతే దృఢంగా నిలదీసి ఎదురు ప్రశ్న వేసి మాకు వున్న అవగాహనతో వాస్తవాన్ని విప్పి చెప్పాము.

"ఈ దేశంలో సరికొత్త మధ్య తరగతి తల ఎత్తింది. దానికి సులువైన మార్గాల్లో డబ్బు సంపాదన సుఖ జీవనం కావాలి. ఉద్యమం త్యాగాలు ఈ వర్గానికి అర్థం లేని మాటలు. మరో వైపు శ్రామిక వర్గం అంతే అనైక్యతతో చీలిపోయి వుంది. కులం, మతం ఇక్కడి శక్తి వంతమైన ఆయుధాలు. వర్గ పోరాటాల్ని ఇవి పురిట్లోనే చిదిమి వేస్తుంటాయి. అలాంటప్పుడు శ్రామిక విజయం ఇక్కడా తప్పదనే గ్యారంటీ ఏమిటి? విప్లవ చరిత్ర పాత పద్ధతిలోనే ఇక్కడ కూడా అలానే పునరావృత మవుతుందనే నమ్మకం ఏది?"

"మీ అనుమానాల ఊబిలో మీరంతా ఇలానే ఎటు గాకుండా చావండి. చివరికి మీరు కూడా అవినీతిలో పెరుగుతున్న కొత్త మధ్య తరగతి వాన పాముల్లా కలిసి పోండి. నేను మాత్రం నా పద్ధతిలో ఈ దుర్నీతిని అవ్యవస్థను ఎదిరిస్తాను" అని కోపంగా వెళ్ళి పోయాడు రాకేష్.

ఆ "ఎన్ కౌంటర్" జరిగి పోయిన తర్వాత రాకేష్ నమ్మకం మాత్రం మిగిలి పోయింది. మా అనుమానాలు ప్రశ్నలు ఎప్పటి లానే ఎదురు తిరిగి అందరిని నిలదీస్తున్నాయి.

పుస్తకం మూసేసి లైబ్రరీ లోంచి తిరిగి వాస్తవ ప్రపంచంలోకి నా నడక కొనసాగిస్తున్నాను.

ఒక మూల నా మనసులో ఒక సంశయం పీడిస్తూ వుండేది. మధ్య తరగతి భయాల మూలనా నేను ఈ దృక్పథాన్ని సమర్థిస్తున్నానేమో? ఈ వ్యవస్థలో బతికే ప్రతి ఒక్కరికి ఒక రక్షణ కవచం అనుకోకుండానే లోలోపల ఏర్పడి పోయింది కాబోలు! దీనిని ఛేదించుకుని వస్తుపరంగా ఎంత మంది పరిస్థితిని అంచనా వేయగలరు?

లైబ్రరీ వెలుపలికి వచ్చి చుట్టూ చూశాను. ఎదురుగా లాండ్ స్కేప్ గార్డెన్స్ పక్కనే 'లా' కాలేజి గోడలు గోడలపై నినాదాలు చదువుతూ నడిచారు.

"జీనా హైతో మర్‌నా సీఖో
కదమ్ కదమ్ పర్ లఢ్ నా సీఖో"
("బతకాలంటే చావడం నేర్చుకో-
అడుగడుగునా పోరాటం నేర్చుకో")

పోరాటాల్లో వ్యక్తిగత మైన తెగింపు అవసరమే కాని ప్రజా సమీకరణ లేని చోట కేవలం ఒంటరి గాళ్ల బాటగా మారి పోతే ఎవరికి ప్రయోజనం? త్యాగాలు నిష్ప్రయోజనమైతే తర్వాత మిగిలే వాళ్లు ఎంత మంది? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం వర్తమానం ప్రత్యక్షంగా చూపుతూనే వుంది.